Ekonomik-toplumsal bir formasyonun veya yeni üretilen bir eşyanın kendisine bakarak çıkarsamalarda bulunmak, geçmişini ve geleceğini en azından yeterince dikkate almamak kolayca yanılgıya yol açabiliyor.

Önce toplumsal-ekonomik formasyondan mesela sosyalizmden başlayalım. Adına isterseniz kapitalizme alternatif düzen deyin, fark etmez.

Bu düzenin en uzun (74 yıl) sürdüğü SSCB'de bile sosyalizmin geçmişle gelecek arasında bir parantez olduğu gün geçtikçe daha fazla anlaşılıyor. SSCB'nin dağıldığı 1991'den bu yana 26 yıl geçti, daha da geçecek…

İki önemli belirlemeye sürekli olarak dikkat çekmeye çalıştım:

Birincisi; SSCB tek ülkede sosyalizm değildi, geniş bir bölgede sosyalizmdi. Adına başka türlü de koyabilirsiniz ama kapitalizme alternatif bir düzen olduğu açıktır. Bir süredir sıkça duyulan "sosyalizm bölgesel olmalıdır" belirlemesi bu nedenle yeni bir şey söylemiyor. Tarihte hem de geniş bir bölgede böyle bir deney yaşanmıştır.

İkincisi; SSCB'yi oluşturan bütün ülkelerde burjuvazi dışarıdan gelmedi, komünist partilerinden çıktı. Bu nedenle bu ülkelerde burjuvazi ilkel birikim dönemi yaşamadı, devleti soyup büyük servet sahibi olarak doğrudan tekelci aşamaya geçti.

Sosyalizm sonrasındaki kapitalizm böyle bir özgünlüğe sahiptir.

Sosyalizm sonrası toplumlarda ortaya çıkan ırkçılık gibi özellikler uzun bir geçmişe sahiptir. Irkçılık –tabii bu isimle değil ama başlıca özellikleriyle- sosyalizme eklemlenerek yaşayabilir.

Bunu Demokratik Almanya Cumhuriyeti örneğinde görmek mümkündür.

Bir de sosyalizm öncesi var…

Rusya Federasyonu'nun devrim öncesindeki tarihinin ilgi konusu olması buradan kaynaklanıyor. Bugünkü ülkeyi anlamak istiyorsanız sosyalist dönemden geriye gitmeniz gerekiyor. Çarlardan İvan ve Petro'dan başlayıp, Lenin ve Stalin üzerinden bugüne geldiğinizde Putin'in etkinliğini daha kolay anlayabiliyorsunuz.

Bizde padişahların ardından Atatürk ve İnönü üzerinden Reis'e geldiğinizde durumu daha iyi anlayabilmeniz gibi…

Aradaki tarihin ayrıca doldurulması gerekir, burası açık ama bu kadarı bile kabaca anlamak için yeterlidir.

Almancada SSCB tarihi hakkında en kapsamlı yapıtı ortaya koymuş olan Manfred Hildermayer'in daha sonra Çarlık Rusyası tarihine eğilmesi ve 2013'te yaklaşık 1500 sayfalık Rusya Tarihi'ni (Geschichte Ruslands) yayınlaması bu nedenle olsa gerektir.

Rusya'nın devrim öncesi tarihinin Osmanlı İmparatorluğu'na benzediğini biliyordum. Yukardan modernleşme her iki ülke için de söz konusu olmakla birlikte Çarlık Rusyası bu konuda daha başarılı olmuştu. Her iki ülkenin tarihinde de zamanın Avrupasıyla ilişkiler önemli yer tutuyordu.

Osmanlı gibi üç kıtaya yayılmış bir imparatorluğun tarihi komşularıyla birlikte işlenmek zorundadır ama ne gezer! Osmanlı'nın en fazla savaştığı ülkeler arasında Çarlık yer alır ve 1711'deki Prut Savaşı dışında Osmanlı bütün savaşları kaybetmiştir. Rus ordusu kahraman Osmanlı ordusunu duman etmiştir. O kadar ki 1878 savaşında Plevne'yi geçen Rus ordusu Yeşilköy'e kadar gelir.

Turgut Özal'ın "Sosyalizm Fransa'dan gelseydi bizde daha kolay benimsenirdi" belirlemesi bu

nedenle doğrudur. Cihanı titrettiği iddia edilen Osmanlı, Çarlık karşısında pek varlık gösterememiştir. Bizdeki Rus korkusu ve nefretinin kaynağı çok eskilerdedir. Sosyalizm döneminde yapılan yoğun karşı propagandayla üzerine başka ekler de gelmiştir.

Çarlık döneminde feodalizm hakim, ama değişik bir feodalizm…

Feodal beylerle Çar arasında sorun yok, onun hizmetinde aldıkları yerle kendilerini tanımlıyorlar.

Aynı özellik bizde de vardır.

Rus Ortodoks kilisesi hiçbir zaman devletle çelişkiye düşmüyor.

Osmanlı'da da böyledir.

Ortaçağ'da Kiev Krallığı'ndan başlayan kitap 1917 devrimine kadar geliyor.

Çarlık Rusyası tarihinin iki büyük reformcusu Petro ve İvan için şu belirleme yapılıyor: "Rus köylüsünü istedikleri gibi değiştirmeyi başaramadılar."

Önemli bir belirleme…

Kitapta –bu bölümleri daha okumadım- Çarlık Rusyası'nın Kafkaslar ve Orta Asya'da yayılması da anlatılıyor.

Birinci Dünya Savaşı sonunda Avusturya-Macaristan ile Osmanlı imparatorlukları dağılırken,

Çarlık imparatorluğu devrim sayesinde dağılmıyor. SSCB'nin sınırları Çarlık Rusyasının sınırlarıyla yaklaşık aynıdır.

Bir dönemin sonrasını iyi anlayabilmek için öncesini de anlamak gerekiyor.

Gelelim yeni üretilen bir dayanıklı tüketim malına, elektrikli otomobillere…

Bu otomobillerin (bunlara kamyon ve otobüsleri de ekleyin) tümüyle çevre dostu oldukları, çevreyi kirletmedikleri söylenir. Öncesi ve sonrasına bakmazsanız bu belirleme doğrudur, tarihine bakarsanız hiç de doğru değildir.

Elektrikli vasıtalar için büyük ve özel akülerin üretilmesi gerekiyor. Bunlar için mangan ve grafit önemlidir. Almanya işverenleri ellerindeki stokların sınırlı olduğunu belirterek bu konuda hükümeti uyardılar. Bu iki maddenin üretiminin yüzde 60-70 kadarını ilkinde Kongo ikincisinde Çin elinde tutuyor. Başka metaller de gerekli tabii…

Bunlar bulunacak, üretim yerine taşınacak ve akü üretimi sıkıntılı bir iştir. Bu süreçte çevreye ne kadar zarar verileceği genellikle dikkate alınmaz.

Sonrası da var…

Elektrikli araçlar için elektrik alabilecekleri doldurma tesisleri yapılması gerekiyor. Akaryakıt olmadan normal binek aracı üretmenin anlamının olmadığı gibi, elektrik olmadan da elektrikli araç üretmenin anlamı yoktur. Bunlar için büyük bir inşaat faaliyeti gerektiği gibi yüksek miktarda elektrik de gerekiyor. Bu araçlar büyük aküler taşıyacakları için yüksek harcama yapıyorlar.

Elektrik nasıl elde edilecek?

Taş kömürü kullanımı elektrik üretilmesinde önemli yer tutuyorsa bu da çevreyi kirleten başka bir faktördür.

Konuyla ilgili uzmanların belirlemesine göre tek çözüm motorlu taşıt kullanımının azaltılmasıdır. Elektrikli taşıtlar hiç de sanıldığı kadar çevre dostu değildir.

Bunun için sadece taşıta bakmamak, tarihlerinin öncesi ve sonrasını da görmek gereklidir.